

**ONTSTAANSGESCHIEDENIS van het
's-Hertogenbosch' Jongerenkoor
en het
Filharmonisch orkest 's-Hertogenbosch**

Telkens weer wordt mij de vraag gesteld hoe ik er eigenlijk toe gekomen ben een koor en orkest op te richten. Om deze vraag te beantwoorden moet ik wel erg ver terug in het verleden!

Toch meen ik mijn herinneringen maar eens op schrift te moeten stellen, mede omdat mij in de loop der jaren gebleken is dat, zolang ik deze vraag naar mijn drijfveren niet zelf beantwoord heb, allerlei interpretaties de ronde doen, waarbij de fantasie maat al te vaak op de loop gaat met de feiten.

Inderdaad, men zegt niet tegen zichzelf: "Morgen ga ik eens een koor / orkest oprichten". Daar moet een aanleiding voor zijn. Zolang die niet bekend is wordt ze erbij gefantaseerd: het gat moet immers worden gedicht.

Welnu:

*Vraye historie ende al waer
Maghic u tellen, hoerter naer.
[uit: "Karel ende Elegast"]*

Het is *Floris van der Putt* die de kiem gelegd heeft. Kersvers van de lagere school werd ik namelijk op het klein-seminarie "Beekvliet" in Sint Michiels-gestel-verrast doordat ik er zowaar een leerlingenkoor en orkest aantrof, dat, versterkt met de muzikleraren *Marinus Ogier, Piet Hörmann* en *Sjef van Balkom*, onder leiding van Floris van der Putt feestelijke gebeurtenissen opluisterde. Een school met een eigen koor en orkest!!! Ik was danig onder de indruk en geraakte zelfs gefascineerd.

Bij mijn overstap naar het Sint-Janslyceum in 's-Hertogenbosch viel ik dan ook in een zeer diep gat doordat ik daar muzikaal in een totale leegte terecht kwam: geen koor, geen orkest, zelfs geen muziekles. Dit heeft niet lang geduurd. Ik stapte naar de rector, vroeg en kreeg toestemming een schoolkoor en orkest op te richten en mijn pianoleraar, Sjef van Balkom, te vragen dit geheel te willen leiden. Toen ook deze laatste toestemde en tevens aangesteld werd als muziekleraar op het Sint Janslyceum konden we aan de slag!

En met succes: met door van Balkom bewerkte negrospirituals en een Kirchensonate van Mozart behaalde het Sint-Janslyceum bij de jaarlijkse Culturele Ontmoeting van de OMO-scholen [Ons Middelbaar Onderwijs in Noord-Brabant] - dat jaar in Eindhoven - de eerste prijs en daarmee het recht de volgende ontmoeting te organiseren.

Met het behalen van het eindexamen kwam er echter alweer een einde aan dit succesverhaal: we verlieten niet alleen de school maar konden ook geen lid meer blijven van ons muziekgezelschap. Een half jaar later (25 december 1955) bracht het zingen van kerstliederen in familiekring ons toch weer op het idee de abiturienten opnieuw bijeen te roepen en "ons koor en orkest" buiten schoolverband te doen herleven binnen het muziekleven van de stad. Begonnen werd met het koor, maar te zijner tijd moest ook het orkest volgen, zo was het plan.

Al snel hadden we weer een aantal leden bij elkaar en tezamen met het in ons gezin aanwezige stemmenmateriaal was het gezelschap groot genoeg om van wal te kunnen steken. Reeds op zondag 8 januari 1956 startten wij de wekelijkse koorrepetities ten huize Marechal dat wil zeggen in mijn studeerkamertje en - bij ontbreken van deskundige leiding - met mijzelf achter de piano.

Sjef van Balkom vond dat toch niet echt verantwoord en hoewel hij er eigenlijk geen tijd voor had, bood hij belangeloos aan voorlopig de artistieke leiding op zich te nemen op voorwaarde dat wij intussen zouden omzien naar een dirigent. Wij gingen voort zelf de partijen in te studeren en van Balkom kwam zo nu en dan voor de finishing touch. En wat een verschil !! Het koor begon te klinken!!

Intussen nam het ledental gestaag toe en het kwam zelfs tot een explosie toen ik ieder koorlid had opgedragen de volgende repetitie twee nieuwe koorleden mee te brengen. Mijn studeerkamertje kon dat niet meer behappen. Er moest worden omgezien naar een echt repetitielokaal.

Nadat de koorleden mijn moeder als 'Moeder van het koor' bedankt hadden voor haar gastvrijheid verkasten wij naar het souterrain van de parochie HH Harten aan de Graafseweg. Inmiddels was ik zelf lid geworden van het Brabants Kamerkoor. Daardoor was ik aanwezig op de Algemene Ledenvergadering van oktober 1956 waar ik vernam dat *Frans van Amelsvoort* al enige tijd rondliep met het plan een koor te vormen dat de kloof zou kunnen overbruggen tussen de schoolkoren en de koren in de stad. Ik had mijn dirigent - en deze zijnn koor - gevonden!

Sjef van Balkom leidde het koor nog bij zijn eerste openbaar optreden in de dageraadsmis van Kerstmis 1956 in de St. Jacobskerk met werken van Josquin des Prés, Hector Berlioz en Albert de Klerk en met solistische medewerking van Leni Moonen, sopraan. Daarna droeg hij op de "contactavond" van 26 januari 1957 de leiding over aan Frans van Amelsvoort. Op diens voorstel werd een leeftijdsgrens ingesteld en kreeg het koor de naam '*s-Hertogenbosch' Jongerenkoor*. Wij leunden aan tegen het Brabants Kamerkoor zonder overigens onze zelfstandigheid prijs te geven. De koorrepetities werden vanaf 3 februari 1957 gehouden in de aula van het Provinciaal Genootschap, in de Bethaniëstraat, waar ook het Brabants Kamerkoor repeteerde.

Reeds op 11 april 1957 gaf het koor als gast op het voorjaarsconcert van het Brabants Kamerkoor zijn eerste concert. Onder leiding van Frans van Amelsvoort bracht het een uitvoering van het "Jubilate Deo" van Marc-Antoine Charpentier. Leni Moonen, sopraan, Bets Cooijmans-de Groot, mezzo-alt en Willem van Grootel, bas, waren daarbij de solisten. De begeleiding werd verzorgd door een blazersensemble uit het Brabants Orkest.

Het koor was nu gesetteld. Nu moest het orkest nog van de grond komen. Tijdens de generale repetitie van 10 april 1957 kreeg ik plots het gevoel dat *Evert van Tright* - nu binnen handbereik - wel eens de meest geschikte man zou kunnen zijn dit orkest te gaan leiden. Hoewel natuurlijk wel wat impulsief, heb ik hem dan, na een vluchtig bestuursberaad tijdens de pauze van deze repetitie, gevraagd of hij daartoe bereid was. Hij had er wel oren naar en wij zouden na afloop van de repetitie bij hem thuis nader overleggen.

De bemoeienis van het koor met het orkest blijkt achteraf slechts één avond te hebben geduurd en had, zoals gezegd, slechts een vluchtig karakter. Het staat zelfs nergens vermeld in notulen of annalen van het koor. Hoe kwam dat zo?

Na de generale repetitie heb ik - met in een flits verkregen instemming van het koorbestuur - met van Tright gesproken over het op te richten orkest. Hij was er direct voor te vinden. Het instellen van een leeftijdsgrens leek hem echter niet erg verstandig omdat het in een kleine stad als 's-Hertogenbosch toch al niet eenvoudig zou zijn voldoende kwaliteit bijeen te brengen. Ik was het daar terstond mee eens en zonder eerst opnieuw met het koorbestuur ruggenspraak te hebben gepleegd stemde ik ermee in, temeer omdat een leeftijdsgrens hier geen enkele functie zou hebben: er viel hier immers geen kloof te overbruggen. Maar ja, dit betekende wel dat ik mij niet aan mijn mandaat gehouden had. Het koorbestuur ging niet akkoord en haakte af. Ik stond er dus alleen voor.

Met onverminderd enthousiasme begon ik aan de ledenwerving, waarbij ik telkens ook weer een aantal adressen wist los te peuteren van mensen die ook een instrument bespeelden. Op mijn fiets heb ik zo geheel Den Bosch en omgeving geëxploreerd. Overal werd ik allerhartelijkst ontvangen en meestal wist ik een vonk van mijn geestdrift te doen overslaan', Menigmaal kreeg ik echter ook defaitistische geluiden te horen en zei men mij niet nog eens zijn hoofd te willen stoten bij deze zevende poging in 's-Hertogenbosch tot een amateurorkest te komen. Het zou toch wel weer snel uiteenvallen. Meerdere Bossche amateurmuzikanten bleken hun heil reeds te hebben gezocht in Waalwijk. Jammer, maar dat hadden we te respecteren. In Den Bosch zelf bleek echter nog voldoende potenti eel aanwezig om op succes te kunnen blijven vertrouwen. Onverdroten fietste ik dus verder, een adressenlijst afwerkend die ook steeds weer aangroeide.

Zo tipte iemand mij dat in de Jasmijnstraat een HTS-er op kamers woonde die geweldig goed viool speelde. Had die zijn raam open staan dan kon je dat duidelijk horen. Ik dus erop af. En inderdaad: het was geweldig goede violist, hij was zelfs concertmeester in het Brabants orkest en - zo zei hij mij mij - als hij het daarmee niet zo druk had zou hij vast en zeker op mijn uitnodiging ingaan want hij speelde graag onder zijn vriend Evert van Tright. Het was György Pauk, die later een indrukwekkende wereldcarrière zou maken.

Zo had ik talrijke leuke ervaringen terwijl ik het aantal potentiële orkestleden gestaag zag groeien. Dat betekende echter wel dat de organisatie voor één man wel wat veel werd. Gelukkig werd ik in juni 1956 uit mijn eenzame positie verlost doordat *Gé Olthof*, conrector en leraar klassieke talen aan het Maria-Lyceum spontaan aanbood mij te helpen. Hij zag wel kans enkele maanden, uiterlijk tot het begin van het nieuwe schooljaar, wat tijd vrij te maken om mij de administratieve beslommeringen uit handen te nemen. "Enkele maanden," zei hij. Het zijn jaren geworden!

Op 19 mei 1957 werd een ieder uitgenodigd voor de oprichtingsvergadering van het orkest in huize Van Tright. Als naam werd gekozen: *Filharmonisch Orkest 's-Hertogenbosch*. De daarop volgende weken werden audities gehouden, door Van Tright bedoeld om de goeden en de slechten van elkaar te scheiden. Op voorstel van Toni Jansen werd echter besloten bij dit voorspelen een scheiding aan te brengen tussen de goeden en de minder-goeden. *Henk Jung*, violist bij het Brabants Orkest, werd aangezocht als instructeur van de strijkersgroep. Op zondag 8 september 1957 werd in het Kruithuis de eerste repetitie gehouden.

Bij de gemeente 's-Hertogenbosch werd subsidie aangevraagd en verkregen op voorwaarde dat een Commissie van Toezicht zou worden geïnstalleerd. In deze commissie namen zitting: *Hein Jordans*, dirigent van het Brabants Orkest, *Jan Tendijck*, directeur van het Brabants Orkest, *Willem Goedhart*, directeur van het Tilburgs Conservatorium, notaris *H. van Hellenberg Hubar*, dokter *Harry Simon*, KNO-arts en drs. *Hein Verhulst*, directiesecretaris van De Gruyter. De gemeente 's-Hertogenbosch werd in deze commissie vertegenwoordigd door de kabinetschef van de burgemeester en latere hoogleraar, mr. *Jos Coopmans*.

Op 24 oktober 1957 werd de *Stichting Filharmonisch Orkest 's-Hertogenbosch* opgericht ten overstaan van notaris H. van Hellenberg Hubar.

Op 6 november 1957 werd de *Stichting 's-Hertogenbosch' Jongerenkoor* opgericht eveneens ten overstaan van notaris H. van Hellenberg Hubar.

Op 2 juni 1958 trad het Filharmonisch Orkest 's-Hertogenbosch voor het eerst naar buiten in een openbare repetitie met op het programma de ouverture "Iphigeneia in Aulis" van Christoph Willibald

von Gluck en de entr'acte en balletmuziek "Rosamunde" van Franz Schubert. Al snel volgde een eerste optreden in het Casino met een begeleiding van de jubilerende balletgroep van Marianne Keser. Ook het orkest had zich nu in het Bossche muzikleven gevestigd en daarmee komt nu dus een einde aan mijn "ontstaansgeschiedenis" van beide ensembles, die overigens inmiddels al weer meer dan zestig jaar bestaan. Beschrijving van deze "bestaansgeschiedenis" laat ik graag aan anderen over, al wil ik nog wel even van deze gelegenheid gebruik maken van mijn grote dank en bewondering te getuigen aan alle orkestleden door de jaren heen! Zij immers zijn het die het orkest gemaakt hebben tot wat het nu is!

w.g.

A rectangular box containing a handwritten signature in blue ink. The signature reads "Frits H.A. Marechal". The word "Frits" is written in a cursive style with a large initial 'F'. "H.A." is written in a simple, blocky font. "Marechal" is written in a cursive style with a large initial 'M'.